

BUITEN

9^e JAARGANG N°. 39

ZATERDAG 25 SEPTEMBER 1915.

Foto C. Steenbergh.

DE KLEINE OF GASTHUISTOREN TE ZALT-BOMMEL.

Redacteur: *Mr A. LOOSJES*

INHOUD:

DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCHE VAN RICHARD WASHBURN CHILD (8)	BLZ. 458
ONWEER, (GEDICHT), DOOR JAN J. ZELDENTHUIS.	459
IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN, DOOR M. C. KOOIJ— VAN ZEGGELEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 460—463
IN DAGEN VAN LEED, (SLOT), DOOR DR. FELIX RUTTEN.	BLZ. 462
ZALT-BOMMEL, DOOR TOM SCHILPEROORT, GEÏLL.	BLZ. 457, 464—467
SEPTEMBER, DOOR JO M. SERNÉE	BLZ. 466
VAN HET VOLK DER SPREEUWEN, DOOR M.	467
KORTE OORLOGSVERHALEN, DOOR G.	467
HET MENANGKABAUWSCHE HUIS IN „ARTIS”. GEÏLL.	468
VREEMDELINGENVERKEER TE ENKHUIZEN	468

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(8) RICHARD WASHBURN CHILD.

(Geautoriseerde vertaling).

TWEDE BOEK.

DE AUTOMATISCHE SHEIK.

III. HET VERSCHEURDE STUKJE PAPIER.

HOE groot was dus mijn verbazing, even later de kleur van haar wangen te zien verbleeken, haar even geopende lippen zich op elkaar te zien drukken, en haar oogen zich te zien neerslaan, als van iemand die pijn lijdt, of het een of andere vreeselijke gezicht buitensluit.

Ik kan het mij natuurlijk maar verbeeld hebben, maar toen was ik er heel zeker van, dat haar hand, die in de mijne lag, plotseling koud werd, en dat zij haar terugtrok, als om iets dreigends te ontgaan. Haar lichaam trok zich samen, alsof zij zich gereed maakte om zich te verdedigen, en zij stond op en bleef voor mij staan.

Zoo weinig begreep ik wat haar handelingen beteekenden, dat ik mij bewoog noch sprak.

Zij kwam naar mij toe, en legde de toppen harer vingers vol genegenheid op mijn schouders — zooals zij dit bij haar vader misschien zou gedaan hebben — en alsof zij wilde, dat het een of ander onbekend iets van haar in mijn lichaam zou overvloeien door haar aanraking.

„Sta alsjeblieft niet op”, zeide zij zacht. „Volg mij niet”.

Er klonk kracht uit dat bevel.

Zij ging naar de hooge vensters die op den tuin uitzagen, en terwijl zij ze opentrok, trad zij naar buiten op het balkon. Omdat de wingerd daar in vollen bloei stond, werd haar gestalte omlijst door het zachte rood der bloemen, die, verlicht door het licht van binnen, en afhangend tegen het avondduister, wel bloesems hadden kunnen zijn, geborduurd op zwart Japansch satijn. Het duizelde mij, terwijl ik keek naar de bewegingen van haar bloote schouders, waarvan de shawl was afgegleden, en even daarna trad zij weder binnen.

„Ik zal je niet zeggen, dat het mij spijt dat je gesproken hebt zooals je daareven gedaan hebt”, zeide zij, met kleine tusschenpoozen tusschen de woorden, wat den indruk gaf alsof zij zinnen van buiten opzeide. „Maar ik ben jong, en niemand anders heeft nog ooit zoo tegen mij gesproken. Misschien had ik je in de rede moeten vallen, en je moeten zeggen, dat mijn plicht jegens mijn vader mij verbiedt een ander leven te gaan leiden, en dat ik nu nog niet zeker van mijzelf ben, en dat ik nog niet bereid ben mij aan een ander te geven. Als dat werkelijk zoo is, baat het geen van ons beiden over liefde te spreken”.

„Geen van beiden!” Weder leek het alsof zij mij een blik in haar ziel had gegund. Ik stond voor haar, en met een stem, die

beefde van verlangen, zeide ik: „Je hebt me lief. Je hebt me tenminste een beetje lief?”

Zij ging verder van mij af staan. „Ja, je hebt me lief!” riep ik bijna fluisterend. „Ik weet het! Ik zie het!”

Zij hief de handen omhoog, als om mij van haar af te weren, en trok zich nog verder naar den haard terug.

„Je hebt me lief!” zeide ik. Het geluid van mijn eigen stem zweepte mij inwendig tot razernij op. „Zeg het!” riep ik uit.

„Zeg het!”

Zij wendde zich snel van mij af.

„Je hebt me lief”.

„Nee”, zeide zij. „Ik heb — je — niet — lief!”

Ik geloof dat wij ons geen van beiden een seconde lang bewogen. Ik kon zien dat haar lichaam zich ontspannen had, evenals de het mijne. Toen voelde ik den angel van gekwetsten trots — de trots, waaraan ik, naar ik veronderstel, nooit zal ontkomen. Ik herinner mij, dat ik diep ademhaalde, diep boog, wat, hoewel niet als zoodanig bedoeld, zoowel beleedigend als dwaas moet geleken hebben, en daarna verdween ik door de gordijnen en ging naar de vestibule.

Ik keek eenmaal om, en die vluchtige blik liet mij enkel zien een mooi meisje, dat daar zeer stijf stond, als een soldaat die saluueert, doch die, in tegenstelling met dien soldaat, daar stond met gesloten oogen welker lange wimpers zich afteekenden tegen een bleeke fijne huid.

Het is mij niet mogelijk te beschrijven hoe ellendig ik mij voelde gedurende de daaropvolgende uren. Nadat ik naar mijn eigen kamers was teruggekeerd, zat ik daar maar in mijn stu- deervertek zonder naar slaap te verlangen, en staarde almaar met brandende oogen naar de gordijnen, die opwuiden door het Juni-nachtwindje, totdat zij geesten geleken, die dansten op mijn raamkozijn, en mijn ooren luisterden naar het beieren van de klok in den Fidelity-toren totdat het klonk als de wreede stem van den Tijd zelve. Lang nadat de roze dageraad was angebroken, stond ik op, dronk wat water, stak een zware sigaar op, en begon mij te kleeden voor het werk van dien dag. Ik herinner mij nog zeer goed mijn besluit, mijn gevoelens nooit weder aan eenig levend wezen bloot te geven, en de almaar bij mijzelf herhaalde verzekering, dat ik overhaast en onbescheiden was geweest, dat ik Juliana feitelijk niet meer liefhad, en dat ik gestraft was voor het zondigen tegen die reserve en voorzichtigheid, die zulke een degelijke karakter-eigenschap van mijne voorouders waren geweest.

Met op elkaar geklemde tanden, met een razend verlangen om veel werk te doen, zonder ontbijt, en met scherpe, misschien wel slechtgehumeerde bevelen aan mijn klerken, bracht ik den morgen door met het mij inwerken in stukken van processen, die weldra aanhangig zouden gemaakt worden. Tegen twaalf uur 's middags was de hitte zoo groot geworden, dat de voorgevels van de enorme huizenrijen aan den overkant van het nauwe straatje wel radiatoren leken geworden te zijn, dat de stemmen van de krantenjongens, het rumoer van het lunch-uur iemand's zenuwen pijnlijk aandeed, en ik voor het eerst het satanische lied van den electricischen ventilator aan mijn wand opmerkte. Zooals gij reeds zult voorzien hebben, onderging ik een plotseling inzinken van mijn wil. Moe, hongerig, slaperig, liet ik mij in mijn stoel vallen, en er scheen geen geluk meer over in een wereld, die het meisje, dat ik den vorigen avond verlaten had, niet in zich bevatte.

Ik greep mijn hoed, en na hem op mijn hoofd gedrukt te hebben, wachtte ik enkel nog maar even om de papieren bijeen te graaien, en ze in de laden van de lessenaar te weipen, en daarna haastte ik mij naar de lift.

„D'r is iemand voor u aan de teffoon, meneer”, zeide het meisje, dat de commutator bediende. „Ze willen u erg graag spreken”.

„Zeg dan maar alstublieft, dat ik voor vandaag naar huis gegaan ben”, riep ik haar toe. Daarna ging ik naar beneden en zoo de in de zon blakerende straat op.

Ik begreep, dat ik toch iets moest eten, en daarom ging ik ergens in een restaurant lunchen. Ik wist dat ik rusten moest, doch de gedachte, terug te moeten keeren naar mijn vrijgezellenkamers, bracht mij tevens weder al de pijnlijke gebeurtenissen voor den geest. Ik voelde de verleiding in mij opkomen, weder naar het Monument te gaan, doch dit denkbeeld verwierp ik als sentimenteetele waanzin. Ik liep dus langs den rivierkant met zijn vuile pakhuizen, kroegen, kisten en balen, toebehoorende aan groothandelaars. Langs dien langen, met keisteenen bestraten verkeersweg, met zijn sleeperswagens en handels-„kampvolgers”, zijn rondsloeterende stuwadoors, vuilnisbakken, straatkinderen en hitte, liep ik mijl na mijl voort, zonder er mij veel om te bekommeren waar ik mij bevond of waarom ik juist deze omgeving had uitgekozen; misschien was het wel omdat het briesje dat over het water aankwam, mij aangenaam aandeed.

Laat in den namiddag bevond ik mij op een aanlegplaats in het noorden van de stad, en keek naar een plezierboot, kleurig met vlaggen, en vol kinderen, meisjes met door de zon verbrande gezichten, jonge mannen met zakdoeken bij hun boord ingestopt, om deze voor vuil worden te behoeden, en met wandelstokken, die ze ergens als souvenir gekocht hadden. Zij ontscheepten zich over een smalle scheepsplank, als mieren die achter elkaar aan over een strootje kruipen. Ik bedacht, dat zij, evenals ik, met hun

individueele comedietjes en tragedietjes, vertegenwoordigers waren van de talloze vergeten, en zich steeds weer vermenigvuldigende miljoenen menschelijke muggen die reeds ontelbare eeuwen lang komen en gaan. Ik had geen van hen ooit tevoren gezien. En ik zou geen van hen ooit wederzien. Inplaats van dit een deprimeerend denkbeeld te vinden, vond ik het nogal bemoedigend; ik vond het een welkom bewijs van mijn eigen onbeduidendheid. Ik lachte, en besloot zelfs mij te amuseeren. Zoo er zich niets amusanter voordeed, besloot ik den Sheik van Baalbec een bezoek te brengen, en, door mijn krachten met de zijne te meten, te bewijzen, dat ik de kwellende gedachten waaraan ik ten prooi was geweest, kon buitensluiten.

„Dan maar de Sheik”, zeide ik, nadat ik een paar huizenblokken was verder gelopen. „Hij heeft me in deze kwestie gelokt. Nu mag hij ook zeggen hoe het af zal loopen”.

In verband met wat er later volgde, heeft deze zin, die ik onder het loopen half-luid mompelde, mij dikwijls verbaasd doen staan over de profetische woorden, die wij soms zonder het te weten tot onszelven richten.

Behalve de rood-neuzige bewaker en het bleek-rozige meisje, was er niemand in het museum. Ik vreesde, dat de verwenschte automaat gesloten zou zijn, en derhalve bemerkte ik tot mijn voldoening, dat de gleuf, waarin men zijn geldstukje moest werpen, open was, en dat, toen ik mijn penningske geofferd had aan genialiteit, schaak en machinerieën, ik het piepen van het zich in beweging stellende mechanisme hoorde, en de bruine, van gewrichten voorziene vingers over het bord zag krassen.

Ik geloof, dat de Sheik ditmaal niet zoo goed speelde als hij kon. Na verloop van een half uur, toen de machinerie stilstond, om mij ervan te verwittigen, dat ik er nogmaals een geldstuk in moest werpen, was ik beslist aan de winnende hand. Voor er nogmaals vijftien minuten verlopen waren, gedurende welken tijd wij beiden vlug speelden, viel er aan den uitslag niet langer te twijfelen, en ik hield op.

„Ha”, zeide ik luid, „ditmaal zul je niet tegen mij knipoogen. Is er misschien nog een ander spel, dat je beter speelt dan dit?”

De automaat antwoordde niet.

Ik zou niet kunnen zeggen wat er mij toe aandreef maar ik haalde een stuk papier en een potlood uit den zak, en zeide: „Kun je schrijven?”

Het deurtje in de borst van den Sheik vloog open, als om mij zijn hart te laten zien. Hoewel ik niet opnieuw een geldstuk in de machine geworpen had, zag ik hoe de hefboompjes en ket-tinkjes zich weder in beweging zetten, het deurtje ging weder dicht, en de bruine vingers kwamen stijf vooruit.

„Hij kan niet alleen schrijven, maar hij is zelfs begeerig om te beginnen”, merkte ik op, terwijl ik hem het potlood reikte, en het papier op het schaakbord legde.

Eenige seconden lang wachtte ik, terwijl de hand van het mechanische wezen eenige woorden schreef. Ik herinner mij, dat ik gedurende die enkele seconden ergens een klok zes hoorde slaan. Ik deed geen poging om van te voren reeds te lezen wat het hem beliefd had op te schrijven, want ik vermoedde dat het 't een of ander nietszeggende antwoord zou zijn op mijn schertsende opmerkingen. Eindelijk viel het potlood op het schaakbord en rolde onder een der roode Turksche muilen van het met gekruiste beenen zittende wezen; het snorren van de mechaniek stakte plotseling, en ik nam het geschrevene op.

Nadat ik die krabbels eens had overgelezen, geloofde ik werkelijk, dat ik uitzinnig was. Ik kon mijn oogen nauwelijks gelooven. Ik was verstijfd van schrik!

Ik keek op naar het gelaat van den Sheik, en bevond, dat, inplaats van het boosaardige knipoogje, waarmede hij zich tot overwinnaar verklaarde van een partij schaak, zijn glazen oogen, waarvan het wit scherp afstak bij zijn bruine, wassige huid, beiden wijd geopend waren, en zulk een haat uitstraalden, dat zij leken te leven, en den somberen hoek te verlichten met stralen van boosaardigheid.

Ik lachte. Ik dwong mijzelf tot lachen, doch niet uit vrolijkheid, en toen, terwijl ik een oogenblik aarzelde, en grooten lust voelde om den automaat aan stukken te scheuren om te ontdekken wat er in hem zat, wendde ik mij om, verfrommelde het papier in mijn gesloten vuist en holde bijna naar buiten tusschen de rijen wassen beelden door — de Garibaldi's, de Jenny Lind's, de Louis Napoleon's, en de Von Moltke's — naar buiten, in het zonlicht.

Niemand kan het mij kwalijk nemen dat ik opgewonden, of geschrokken was, want de Sheik had geschreven, „Ge verkeert in gevaar! Trek u terug vóór het te laat is, en zorg ervoor den ouden man of zijn kind nooit weder te zien!”

Ware het in de Middeleeuwen geweest, of in de een of andere onbekende streek van het Oosten, dan zou ik misschien niet zoo geschokt zijn geweest over de kennis, die een suffe machine scheen te hebben van de zaken van personen, die men er niet van kon beschuldigen in aanraking te komen met de lagere standen der maatschappij. Doch hier, temidden van onze hedendaagsche beschaving, waar men niets dan het meest alledaagsche kan verwachten, voelde ik mij geheel ontzenuwd.

„Kom”, zeide ik tot mijzelf, nadat ik naar den anderen kant van het open plein geloopt was, „ga op deze bank zitten, haal het papier weder uit elkaar, en gebruik je verstand om de zenuwachtigheid de baas te worden die wat je gisteravond doorgemaakt hebt en deze zonderlinge kwestie met den Sheik.

in je veroorzaakt hebben. Wees verstandig. Deze boodschap is heel wel uit te leggen, zooals alles is te verklaren door een ieder die niet het slachtoffer is van bijgeloovige vrees”.

Deze beslissing deed mijn kalmte onmiddellijk terugkeeren. Per slot van rekening was er niets op te lossen.

„Wie die mechaniek ook bedient, in elk geval moet hij mij met den Rechter samen hebben gezien”, zeide ik, „en zonder twijfel heeft hij hem haar zijn dochter hooren noemen, en misschien heeft hij de uitwerking waargenomen, die haar naam op mij heeft. Verder heeft hij, of, zooals de Rechter zegt, de man of vrouw, die achter den Sheik zit, mij samen met Juliana gezien, en dus is het gemakkelijk voor hem om gevolgtrekkingen te maken. De boodschap werd geschreven in een boozen luim, of bij wijze van boosaardige grap. En daar is de zaak mee uit!”

Met deze woorden scheurde ik het stukje papier middendoor, liet het in het gras vallen, en ging op weg naar huis.

Het beeld van dat schrift stond mij echter te duidelijk voor den geest. Het schreef zich onophoudelijk op de muren van gebouwen, en op het plaveisel en tegen de lucht. En terwijl het dit deed, begon het in mij langzamerhand tot zekerheid te worden, dat ik het handschrift, waarmede het geschreven was, reeds ergens anders tevoren gezien had.

Toen mij eindelijk, na lang nagedacht te hebben, inviel wanneer ik het gezien had, verbaasde ik de menschen die dicht bij mij liepen door plotseling te blijven stilstaan op het trottoir, en een luiden uitroep te slaken. Ik stak mijn hand in mijn binnenzak, en haalde er de papieren uit die er zich in bevonden; ik zocht er het briefje uit, dat Juliana, toen zij mij verzocht haar vader te gaan bezoeken, mij geschreven had, en met bevende vingers spreidde ik het velletje voor mij uit.

Een blik was voldoende om mij haastig denzelfden weg terug te doen nemen dien ik afgekomen was; het was voldoende om mij in de schemering, die langzamerhand het oude plein begon te vullen, te doen neerknielen op het gras.

Waar ik een half uur geleden gezeten had, zocht ik nu als waanzinnig naar verscheurde snippers papier.

Eindelijk vond ik de beide stukken, legde ze naast elkaar en vergeleek ze met het briefje in mijn hand. Ik heb u reeds verteld dat Juliana een hand schreef, die zich door allerlei kleine eigenaardigheden onderscheidde van alle andere handschriften die ik tot nu toe gezien had. De boodschap van den Sheik was geschreven met volkomen dezelfde hand!

Te gelooven, zooals ik wel gedwongen was te doen, dat zij, met of zonder medeweten van den Rechter, zóóver haar stand in de maatschappij kon vergeten dat zij een vulgair automaat in het openbaar bediende, het doet er niet toe hoezeer dit haar vermaken of interesseeren mocht, gaf mij opnieuw een schok. Ik moet eerlijk bekennen, dat deze nieuwe stand van zaken, niетtegenstaande al mijn vroegere verklaringen dat ik haar niet zoozeer had liefgehad als ik gedacht had, nu voor het eerst in mij de overtuiging begon te vestigen dat ik mij door mijn ver-liefdheid had laten verblinden.

„Je hebt in het duister rondgetast”, zeide ik tot mijzelf. „Je hebt willens en wetens je oogen gesloten voor een geheele reeks feiten, die erop wijzen, dat er een ongezond iets slaapt op den drempel van het huis der Colfaxen. Misschien hebben Juliana en de Sheik toch gelijk. Het is alles nog ten goede gekeerd”.

En toch, nauwelijks had ik dit gedacht, of een vreemd gevoel van verlatenheid maakte zich van mij meester, de smoezelige gebouwen om het plein heen geleken op evenzoo vele neerhurkende gedaanten, neergedrukt en in somber gepeins verzonken, en uit dat sombere beeld trad de gestalte van Juliana zoo frisch, zoo glimlachend, en zoo schoon, dat ik een oogenblik lang bijna vergat, dat het een schepping van mijn eigen verbeelding was. Mijn liefde voor haar welde weder in mij op. Ik herinnerde mij mijn belofte aan den Rechter. Ik dacht weder aan haar teederheid en reinheid, die ik zóó sterk gevoeld had, dat ik verwacht had als een stralenkrans om haar heen te zien. Ik verwenschte mijzelf om mijn twijfel aan haar. Ik beschouwde het stukje papier in mijn hand als een bewijsstuk tegen een onschuldige. Niet alleen met het instinct van een minnaar, doch ook met dat van een rechtsgeleerde besloot ik, haar tegen mijn eigen beschuldigingen te verdedigen. *(Wordt vervolgd.)*

ONWEER.

Voor zus.

De wolken drijven statig over 't hemel-meer

Met blanke zeilen boven tintel-blauwen vloed,

Een grillig-mooie, voorjaarsblijde morgenstoet,
Die, rusteloos, keert naar de verre kimmern weer.

En langs het bollend zeil daalt strák het zonlicht neer,

Zet alles in een twinkl-gouden, warmen gloed,

Totdat een donk're vloed den glans verdwijnen doet,
Die spelemeien ging op 't blanke tuig weleer.

In 't grauw Noord-Westen saam'len zich de breede vloten

En krakend hoort men boorden tegen boorden stooten,

Tot alles ligt aan kalmen oever vastgemeerd;

Dan ziet men eensklaps, als uit blinkend blauw gegoten,

Lichtflitsen dreigend over lood-blauw meer geschoten,

Als een vermetelee in de haven wendt en keert.

JAN J. ZELDENTHUIS,

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. EEN RAPATZAAL.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.

NERGENS lijkt mij Indië „Indischer” dan daar, waar de breede Koninginnebaai zich opent om u te voeren in de liefelijke Emmahaven van Padang. Nergens werden mij de uitdrukkingen „kust van smaragd”, „daar waar de palmen wuiven” en meer dergelijke in Europa wel eens vernomen gezegden die visioenen van sprookjesachtige droomlandschappen opriepen, duidelijker, betekenisvoller, dan hier aan de kust van West-Sumatra. Dat prachtige eiland begroet ons het eerst als wij onze Oost-Indische koloniën binnenvaren en die eerste kennismaking laat een onvergetelijke herinnering achter van een weelderig grootsch decoratief landschap. Dan is de aankomst op Java, Celebes of Borneo voor den nieuweling een teleurstelling, want die brengen hun schoonheid niet zoo naar voren als Sumatra doet, waar de bergen zoo dicht de kust naderen en de hooge begroeide rotsen zich in het water weerspiegelen.

Het is waar dat de andere eilanden hun eigen schoonheid bezitten en niet onmiddellijk wil ik onderschrijven, wat ik zoo dikwijls hoorde beweren n.l. dat de Padangsche Bovenlanden „het mooiste is wat je in Indië zien kunt”. Ik zou zeggen: Padang en zijn Bovenlanden is het meest „decoratief Indisch” wat ik gezien heb, Indië in zijn opperste eigen karaktervolle schoonheid. Tegen de begroeide rotsgebergten, die in weelderig golvende lijnen heendwalen naar verder blauwwarzig verschiet, waar nog hoogere bergen rijzen, dragen duizende klapperboomen hun vederkruienen op de hooge stammen. Zij vormen het eerste plan, vlak aan het strand, overal waar ge maar ziet. Nergens zag ik ze zoo hoog en slank, zoo sierlijk soms door hun lichte heenbuiging naar de witte golven aan hun voet. Het is als trokken ze in dichte drommen op naar de bergen, hooger en hooger, tot daar, waar de lucht hun te ijl wordt en de sierlijke boomvarens de taak overnemen het landschap Indisch te doen blijven.

Padang zelf ligt van Emmahaven uit nog verscholen voor het oog. Met een karretje is het ongeveer in een half uur te bereiken en met den trein doet men daar een kwartier over. De rit in het karretje is 't mooiste. Telkens zijn er nog kijkjes op de blauwe baai beneden u, maar eindelijk ontnemen het hooge groen en inlandsche huisjes die geheel, en hoort ge alleen nog het zachte ruischen der zee tot ook dit wegsterft.

Padang ligt onder de zachte schaduw van vele tamarinde-boomen, het heeft breede wegen, op palen staande groote huizen, overdekt door ver overhangende hooge daken; er heerscht een

zacht gelijkmatig klimaat, dat aangenaam koel aandoet voor hen die uit de lage landen van Java komen. Padang is een waardig voorportaal voor zijn grootsche bovenlanden....

* * *
Onze trein naar dat prachtig bergland vertrok 's morgens om zes uur. Velen had ik reeds hooren beweren dat het eerste gedeelte van de reis niet mooi was. Ook het handige boekje „Acht dagen in de Padangsche Bovenlanden”, geschreven door den zoo goed bekenden Controleur H. C. Westenek, vermeldt dat de reis door de lange pauzes aan de halten niet aangenaam is en het belangrijke pas begint bij Kajoe Fanam, waar de trein langs de tandradbaan begint te stijgen. Maar ik vraag u, waar is het op de wereld niet mooi of belangrijk als het eerste morgenlichten over de aarde is gegaan en het overal zoo frisch en veelbelovend is? Die halten, ik zou ze niet graag gemist hebben! Ze gaven het eerste kijkje op de bevolking, want zooals overal in Indië waar de spoor zijn ijzeren weg heeft gelegd, krielt het ook hier aan de stations van inlandsche reizigers. De derde klassen waren stampvol en kregen bij iedere halte nieuwen aanvoer. Vrouwjes die naar de markt gingen, mannen die naar hun werk trokken of misschien naar het wedspel. Vuil, vuil, alles vuil! De mannen met slordige hoofddoeken of... dikke wollen ijsmutsen op (die eens door een Europeaan geïmporteerd zijn geworden en tot ieders verbazing grooten aftrek onder de Maleiers hadden!) de kinderen niet als de Javaansche in hun typische kleederdracht, die van de meisjes peesche jurkjes aan, kleurloos door hun vuilheid, reikend tot hun bruine bloote knieën, het zwarte haar in een vlecht gebonden door strikjes die als vlaggetjes deden op een modderschuit. Ondanks die vuilheid onder de bevolking heerschen hier bijna nooit epidemieën zooals op Java, zijn we ver van de pest, pokken en cholera en de menschen zien er ook gezond uit. Drie verschijnselen, die weldadig aandeden, dadelijk opgevallen, drie dingen, die tanden der vrouwen wit en gaaf waren en de menschen bloesjes op de bruine wangen hadden.

Het groene Sumatra lacht stralender dan het bruine Java. Het spiegelt zijn hooge boomen en schilderachtige huizen in blank stille watertjes, en als de vrouwen lachen, schittert het tandenwit, want ze kauwen geen sirih 1).

Telkens wanneer de trein een station naderde, werd hij ver-

welkomd door een snaterend koor van kinderstemmen „Sinasinasi!”, „Matjoeajalai!” „Aja Salei!” Dat waren de wandelende eettafeltjes die de reizigers uitnodigden maar te nemen wat van hun gading was. Naar de groote platte manden vol eetwaar, kunstig in evenwicht gehouden op de kinderhoofden, werden vele armen uitgestrekt. Een inlandsche reiziger hangt meer buiten den trein dan dat hij er in zit. Zoo ook hier, en de uit de raampjes stekende schouders en ellebogen hadden slechts een andere houding aan te nemen, om zich het lekkers daar beneden toe te eigenen. De centen werden in de plaats geworpen, waar eerst het broodje of het pisangblad met rijst lag. „Sinasinasi!”, „Aja salei!” gilden de jongens en meisjesstemmen. Ik raadde dat het de eigennamen waren van rijst met een rood sausje, gebraden kip met een geel sausje, gezouten eieren en brood, want dit was het meest voorkomend artikel op de eettafeltjes.

Nu bereikten wij dan eindelijk de tandradbaan en straks zouden we de prachtige Aneikloof ingaan. Er bestaat voor eerste klas-reizigers een gelegenheid om deze op zijn mooist te zien door de verhuizing naar de derde klas-coupé, voorzien van een klein balkon, waarop door den conducteur twee tabouretjes worden geplaatst. De locomotief rijdt n.l. van Kajoe Fanam af achter den trein en zoo heeft men dan een onbelemmerd uitzicht. Een mensch, uit den modernen tijd althans, is al licht geneigd de nabootsing aan de werkelijkheid te toetsen ('t geen redelijkerwijs gesproken niet meer dan natuurlijk is), maar ook de werkelijkheid aan de nabootsing. Zoo kon ik mij gedurende die sprookjesachtig mooie tocht niet losmaken van het denkbeeld dat ik mij in een cinematograaf-theater bevond, waar zich de prachtigste panorama's voor mij ontrolden, echter zonder de benauwende luchtjes van een zaal vol menschen en met de muziek om mij heen van de levende natuur zelf!

Die muziek was geheel in overeenstemming met de natuur; hoe dieper wij de Aneikloof ingingen, hoe steiler en hooger de begroeide berghellingen om ons heen werden, hoe voller en stouter de stem klonk van den bruischenden stroom beneden ons. Bij den ingang is hij nog een smal lispelend water, maar het lispelen wordt allengs gefluister, het gefluister een klinkend lied en als we daar zijn waar tusschen trillende vederblaren der breede boomvarens, tusschen reusachtige stammen omwoeld met lianen en orchideeën, een waterval van de hooge rotsen neerschiet, wordt dit lied van den stroom wel even onderbroken, maar om aanstonds des te voller en breeder te klinken als de straks nauwe kloof zich langzaam verwijdt en we achter een reeks bergtoppen die van den machtigen Merapi tegen den lichten hemel zien. Hier zingt de stroom zijn schoonste lied, zijn lied voor de bergreuzen, zoodat het dal er van vervuld is.

De tocht door dit mooiste gedeelte van de Aneikloof duurt slechts een klein uur doch tijd genoeg om ondanks de aantrekkingskracht van het overweldigende landschap, den aanleg van den tandradspoorweg te bewonderen, die hier langs de dreigende rots-wanden en diepe afgronden gaat. In December 1892 sloeg dezelfde stroom in dolle woede verscheiden der ijzeren boogbruggen met steunmuren en landhoofden, 1500 meter transportweg, boomen, en woningen in een nacht weg, en altijd nog geeft de baan voortdurend zorg aan de ingenieurs. Het is een telkens wederkerende strijd tusschen de elementen en het vernuft en wij mogen er trotsch op zijn dat het Nederlandsche ingenieurs waren die dezen aanbonden. De groote beteekenis van den spoorweg, zijn hoofdwerk, is het vervoer der Oembilin kolen naar Emmahaven. In 1873 werd aan den ingenieur Cluysenaer door de Regeering opgedragen te onderzoeken waar de beste gelegenheid voor een spoorwegaanleg naar Sawat-Loento was, de plek waar eenigen jaren te voren Dr. Verbeek bij onderzoek de ligging der kolen had vastgesteld, en in 1898 kwam dit tracé tot stand. Zij gaat door de Aneikloof, langs het prachtige meer om Singkarat over Solok naar Sawah Loento, thans een bloeiende aardig plaatsje, druk en bedrijvig als een Europeesch fabriekstadje met een groote elektrische centrale en dat te midden der stille Indische bergen! In 1896 werden er aan deze nuttige lijn twee zijlijnen toegevoegd en wel die van Padang Pandjang naar Fort de Kock en van Fort de Kock naar Pajakombo, alle plaatsen met een levendigen handel. Dit werk is door den bekenden hoofdingenieur IJzerman uitgevoerd.

Onze eerste * * * rustplaats zou Fort de Kock zijn, omdat men van daar uit gemakkelijk uitstapjes kan maken en het klimaat er heerlijk koel is. Padang Pandjang naderend zagen wij reeds de eerste mooie Menangkabausche huizen met hunne als buffelhorens omgebogen dakpunten. Zij zijn genoeg door beschrijvingen, afbeeldingen, nabootsing op tentoonstellingen, ja zelfs door étagères

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.
BIJ PADANG PANDJANG.

bekend om hier nog een uitvoerige omschrijving toe te laten. Een kleine teleurstelling wachtte ons bij den eersten aanblik. Bij de meeste huizen n.l. zijn de prachtige stroodaken die zoo mooi kleuren in het gebergte en zulk een goed geheel vormen met de bont beschilderde muren daaronder, vervangen door zinken. Zink is een geliefkoosde dakbedekking der Europeesche bevolking op Sumatra's Westkust en de inboorling, die een praktisch mensch is, heeft het nut daarvan ingezien en verwisselt zijn stroodak als het hersteld moet worden met een zinken, terwijl hij eveneens een zinken op een nieuw huis zet. Zink is een makkelijk te bewerken materiaal; de oude vorm is dus even goed aan het dak te geven als vroeger, er bestaat minder brandgevaar en daarbij is het een lichte bedekking... maar het artistieke is van die huizen af. Ik voor mij kon me eerst enigszins verzoenen met de nieuwe mode, toen ik ze van uit de verte zag liggen, kleine witte silhouetjes tegen het bergenblauw. Gelukkig zijn er nog oude familie-

Foto C. Nieuwenhuis.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. SPOORBRUG OVER DE ANEIKLOOF.

huizen wier bewoners er tijd en lust voor hebben, maanden lang aan hun stroomdak te werken. Het dak toch is het kenmerkende van het Menangkabausche huis. Daar wordt alle zorg aan besteed. Het huis zelf is eerst een uit ruwe palm opgetrokken woning en wordt pas mooi gemaakt, als het dak er op is en de bewoner tijd en geld heeft. Dat neemt niet weg, dat er hier en daar huizen zijn die niet alleen wat het dak betreft maar ook wat muren en kleur aangaat tot ware kunststukken kunnen gerekend worden.

„Het heeft me wel honderd gulden gekost” vertelde mij een oude man in het kleine bergplaatsje Matoer, waar wij later heen gingen. Zijn huis, half verscholen achter hooge rood bebloemde boomen, had onze aandacht getrokken door de vreemde kleuren. Toen hij zag hoe we zijn erf binnen gluurden kwam hij met een hoffelijken groet zijn steenen trap af en zeide dat we het gerust mochten zien. Ja, dat was nog een familiehuis van den ouden stempel! In de houten muren waren fantastische bloemen en beesten uitgesneden en het aanbrengen van al die bontgekleurde verf had hem „wel honderd gulden” gekost.

„Pimpelpearsch met een groen randje”, dacht ik, teruggaande naar mijn kindertijd, waarin deze kleurencombinatie als 't leelijkste gold van het leelijke en ziedaar nu waarlijk pimpelpearsch met groene randen, geel en goud en blauw daartegen aan, zonder leelijk te zijn! Al die kleuren waren zelfs geworden tot een zacht, zuiver geheel onder de grijze schaduw van het overhangend dak en zelfs de wit steenen trap met zijn grillige vorm had iets mede gekregen van het groen en kanariegeel.

„Op zijde heb ik het huis nog niet laten beschilderen”, zeide onze spraakzame gastheer, „kijk maar!” en hij voegde er aan toe: „dat ziet men toch niet!”

Lachend liep hij ons vooruit en we zagen het, daar had de besneden muur nog zijn natuurkleur. „Het kost te veel”, zei hij weer, „wel honderd gulden! denk eens aan!”

Uit al de raampjes van den voorgevel keken meisjesgezichten naar ons — een gewoon verschijnsel, want de huizen zijn over het algemeen meest door de vrouwen bewoond bij de Menangkabauers. Het matriarchaat heerscht er ondanks het verzet der Mohammedaansche priesters die deze vrouwelijke macht liever zagen verdwijnen.

Terwijl wij nogeens den voorgevel, die honderd gulden gekost had, bewonderden, verscheen er een oud gebukt vrouwtje op de trap, ze gleed zachtjes de treden af, haar hoofd bedekt zooals het vrouwen uit dat land betaamt, met een luchtige, gebloemde slendang die even achter haar klein figuurtje opfladderde, hetgeen haar iets zwevends gaf en zij ging langs ons heen zonder op te zien. „Dat is mijn moeder”, zeide de man. „Haar hoort het huis. Zij is de orang toewa”. (Het oude mensch).

Hij zeide het heel eerbiedig. Was het nu zijn moeder of zijn schoonmoeder? Naar alle waarschijnlijkheid het laatste, want de Menangkabauer trouwt bij de vrouw in, de getrouwde dochter blijft bij haar moeder, de zoon niet. Krijgt de getrouwde dochter weer dochters en trouwen deze, dan trekken weer eenige families in het huis. De zoons gaan zelfs al voor hun huwelijk het ouderlijk huis uit. Op hun tiende jaar dienen zij althans „buiten”, dat wil zeggen in een apart daarvoor ingericht gebouw, de „soerou” te slapen. Dit gebouwtje staat in de dessa en de kleine tienjarige jongens hebben er reeds een vrijgezellen leventje. Dat dit systeem veel kleine vagebonden kweekt, behoeft niet gezegd te worden. Het oude moedertje hier was „de” moeder van het huis en te oordeelen naar het aandeel dat het oude mannetje aan de verfraaiing van de woning had gehad, was het dus waarschijnlijk zijn schoonmoeder, bij wie hij inwoonde. 2)

(Wordt vervolgd).

M. C. KOOIJ—VAN ZEGGELEN.

1) Ik heb dit verschijnsel waargenomen ondanks de bewering van vele deskundigen dat de Maleische vrouw niets weten wil van witte tanden. Het gebruik toch bij jongens en meisjes de tanden te verminken door afvijling en zwartmaken met een zekere verfstof, schijnt vast te staan, maar noch mijn reisgenoot noch ik zagen in het land van Menang Kabau zwart gemaakte

tanden. Wellicht heeft men in deze meer bezochte streken het gebruik nagelaten.
2) De Menangkabauer logeert eigenlijk bij zijn vrouw en als hij eenige vrouwen heeft zooals meestal het geval is, logeert hij dan bij deze dan bij gene. Hij zelf blijft behooren tot zijn eigen stam, dus tot die zijner moeder, en daar heeft hij dan ook meer te zeggen dan in zijn eigen huis, (wat wij dan zijn eigen huis zouden noemen!) terwijl de broer van zijn vrouw weer hier zijn gezag laat gelden.

IN DAGEN VAN LEED.

Oorspronkelijke novelle.

(Slot).

DOCH Nini sliep niet. Zij dacht en dacht... Wat had zij hem toch ook weer gezegd dien avond te voren? Zij wist het niet eens meer juist, en kon het niet terug denken. Bij stukken en brokken alleen maar, herinnerde zij zich... Ja, hoe hij er stond met zijn lijdend gezicht, en opgewonden praatte, en dan weer zoo heel ter neer geslagen en bijna wanhopig... Wat zou hij nu doen? Wat zou hij denken in dit oogenblik? En wat haar zeggen als zij hem weer zou zien?... Max...

Zij dacht en de gedachten beschaduwden haar fijn gezichtje of riepen plotseling een stralend lichten op in haar oogen.

„En waarom niet?” zei ze plotseling half-luid. „En wanneer ik nu wil!...”

Weer lag ze stil te staren en te overleggen: zij liet de gedachten gaan en komen als de golven die uit de zee gestegen, glijden naar het wachtend strand.

Toch had ik me de groote liefde zoo heel anders gedacht... meer zooals jij, Mendelsje, glimlachte ze. En toch voelde ik altijd wel dat Zwartse gelijk moest hebben, maar ik durfde het niet gelooven. Hij ook zou haar gezocht hebben onder de boogpoorten van deemoed en droefheid. — Zou zij ook minder schitterend wezen, — de liefde, — zoo zij uit deernis geboren wordt? Kan zij dan edeler en grootmoediger zijn, als wanneer zij enkel te vertroosten zoekt? In plaats van voor zich op te eischen, alleen vraagt te mogen geven? Niet zelf te drinken, maar den dronk te reiken?

Max, fluisterde zij, zul je dat verstaan?

En zijn beeld vervulde haar zachten sluimer.

Max was naar huis teruggekeerd en stond in zijn kamer rond te zien.

Nini dacht hij; verder niets. Doch de gedachte aan haar hief hem gelijk een vloed. Haar onvermoede kracht en haar rustig woord had hem doorzinderd toen hij in de stille donkere kerk den avond te voren voor zijn orgel zat. Nu scheen haar glimlach te stralen over de stad in den zonneschijn die van den vlekkeloozen hemel glansde.

Nini... lag ze nu ziek ter neer? Er was een deernis in hem

die hij vroeger niet scheen gekend te hebben en een teederheid als hij te voren niet had vermoed in het hart van een man. Het werd een nieuwe, schoone milde stemming na den storm der ontroeringen van even te voren.

Toen sloeg hij den vleugel open en liet er zijn gevoelens uitklinken in geluid. Langzaam welden de motieven op en verbreedden zich en grepen om zich heen. Het werd een groeiende wemeling van geluidsreeksen, die in elkander verstrikt en uit elkaar geslagen, in den wind van het stijgend gevoel in bloesem sloegen.

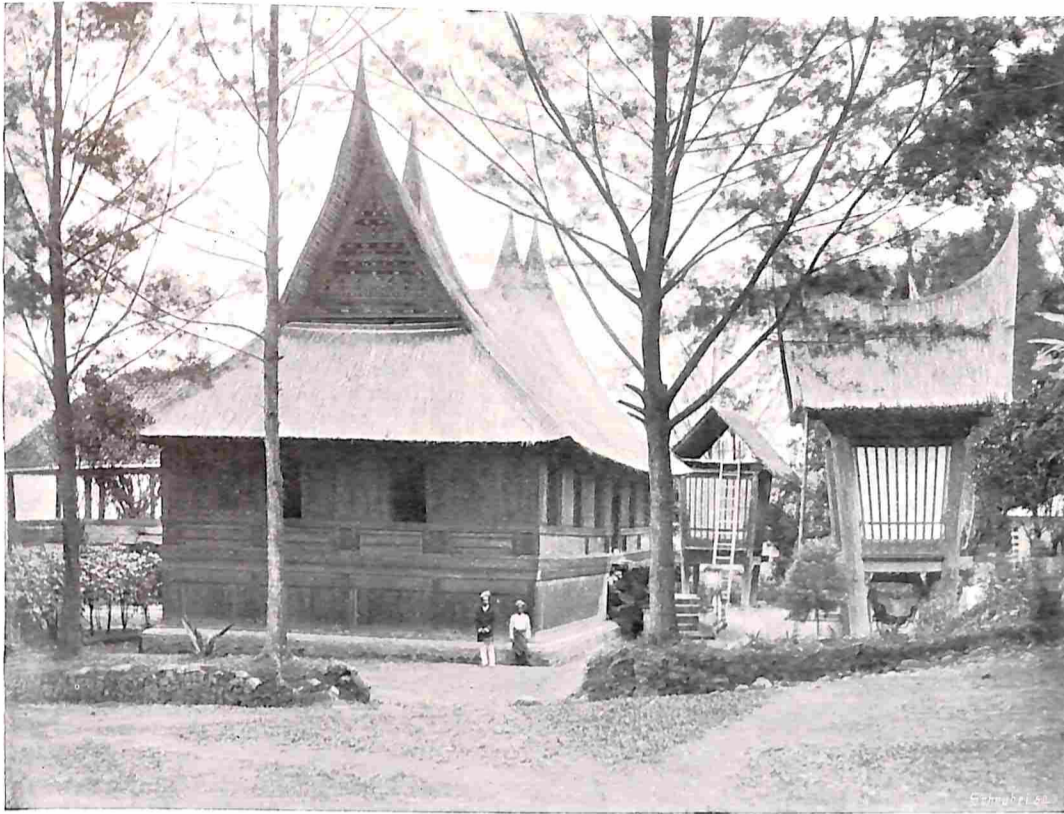
Nini was alles wat hij zong. Zoo had misschien de ziel van Dante eenmaal gebeden tot Beatrice.

En eer het avond was dien dag, stond gedeeltelijk in schrift gesteld het parelende adagio, dat zich aanpaste bij het groote werk van Hartman, zijn eerste symfonie. Zij bleef hem van nu af vervullen en dwong hem tot arbeid.

De gewoonte is een groot genezer.
Langzaam-aan werd men te Maastricht gewoon aan den toestand van overprikkeling. Toen de eerste Duitschers maar over de

JONGEN UIT DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. HUIZEN MET RIJSTSCHUREN.

Maas waren, werd de bevolking ook kalmer. Sinds Luik gevallen was en de kanonnen niet meer dreunden, werd de stad weer gaandeweg rustiger ook. De oorlog trok voorbij, trok dieper België in. De stroom der vluchtelingen hield op, en de gekwetsten in de hospitalen genazen; nu stierven er geen meer. Men zag niet weer opnieuw bloed, en 's avonds rondom de branden. Men herademde en herleefde weer.

Het was September. De boomen stonden in hun rijke pracht van rood en goud. Alles was teer en mild buiten. IJler werd de lucht en zachter de tinten. De herfst brandde den winter tegen, als een rustig vuur. Soms hoorde men door de stilte der najaarsnamiddagen nog van heel ver en vaag, den geschutsdreun.

Zoo er ook een betrekkelijke rust gekomen was in de stad, toch bleef de stemming er gedrukt, en de stille, zilverklare uren van September waren bewaasd met een droefheid die niet optrok.

Gedrukt ging men den winter in, bekommerd en meewarig.

Nini keerde met Hartman van de Augustijnen terug. Zij was er natuurlijk niet van weggebleven.

„Nu heb ik me toch zoo verheugd op zijn beterschap, en toch kan ik een soort van droefheid gevoelen over zijn herstel”, zei ze nadenkend; „je begrijpt me wel? Ik meen — ik zal bedroefd zijn als hij weg gaat. Wij hebben zoo veel samen gepraat, en nu vroeg hij nog weer zoo naar je Symfonie. Het zal een gemis zijn, bepaald. Eerst ook al Zwartse...”

Zij gingen een poosje stil naast elkander voort. Toen zei ze weer:

„Je gelooft niet hoe dankbaar hij ons is, dat we thuis zijn moeder en zijn Elza gehad hebben, om hem hier te bezoeken. Nu gaat hij binnen kort dan ook...”

„Ben je dan al je vrienden soms kwijt, Nini?” vroeg hij zacht en innig.

„Een nieuwe heb ik er bij gewonnen!” lachte zij dankbaar terug.

„Nu ja”, zuchtte hij, en een gedeelte zijner gedachte verzwijgend, voegde hij er aan toe: „maar hij is trouw”.

„Trouwer aan mij, dan aan de Muze?”

„Tusschen hen beiden is er immers geen verschil!”

„Dag”, zei ze blozend, „tot wanneer? Straks?”

„Ja, misschien, of anders morgen...”

„Dag...”

En ze wipte naar binnen.

„Hoor eens”, * * * zei mevrouw Lemmen Brenekamp, en ze zag hare dochter ernstig aan, „je moet nu eens verstandig naar mij luisteren, Nini. We hebben je altijd erg vrij gelaten in al je doen en laten! Maar daar zijn grenzen, en er zijn ook dingen waar een moeder haar dochters wel 's op wijzen moet, zoo nu en dan...”

„Hemel, ma”, vroeg ze ongeduldig, „wat is er?”

„Ja”, ging mama verder, „dat zal ik je zeggen. Je bent een jonge dame van stand...”

„Dat weet ik al zoo eeuwig lang, ma...”

„En je bent nu op een leeftijd gekomen, dat je toch een beetje voorzichtig moet zijn. Een jong meisje van jouw jaren...”

„Huwbaar”, spotte Nini.

„Kind”, zei mevrouw Lemmen, „het zijn geen grapjes, en je weet dat het me uit het hart komt, wat ik je zeg. Wij meenen het toch zoo goed met je, pa en ik”.

„Dat weet ik immers ook wel, ma”.

„Maar je moet heusch gaan letten op je handel en wandel. De menschen letten te zeer op ons, die nu eenmaal den toon aangeven”.

„Maar zeg u dan toch, wát dan, ma”.

„Ik voor mij heb er immers niets tegen, en pa ook niet, wat dat aangaat. Trouwens, pa is te goedig, dat is zijn groot gebrek.”

„Waar hebt u niets tegen?”

„Ja, zie nu eens, 't is immers een heel net jong mensch, maar ik vind toch, en anderen zeggen dat ook, dat je het wel wat in het oog loopend druk maakt: dat is toch niet noodig ook...”

„Met wie, druk?”

„Wel, met Hartman”.

„Heb u het dáár tegen?”

„Ik heb het tegen niemand, Nini, doch ik meen alleen maar, dat hij je muziekleeraar is. Je weet nog niet, hoe gauw de menschen praten”.

„De menschen praten? Wat zeggen ze dan wel?”

„Ik zeg je nu alleen maar, dat de menschen praten!”

„En zegt u dan niet altijd, ma, dat we zoo ver boven de menschen staan? Nu, ik sta boven hun praatjes”.

Mevrouw Lemmen zag hare dochter ongelovig aan.

„Maar wat zeggen ze dan eigenlijk?”

„Kind, als je eens even verstandig wil nadenken, moet je zelf toch wel toegeven dat het nu wat bar druk geworden is, in den laatsten tijd, zooals hij nu bijna dagelijks hier aan huis komt”.

„O, dat vind ik niet...”

„Maar Hartman moest dat inzien”.

„Nu ja, dat doet hij dan ook wel. Maar ik heb er hem toe aangezet. Zijn komst hier is mijn enige afleiding, nu ik geen Roode Kruisdienst meer heb. Iets anders heb ik ook niet. En Hartman en ik zijn immers vrienden”.

„Dat is het nu juist wat je met je kinderlijk onverstand wel niet zult willen inzien. Maar dat is verkeerd, want het gaat niet. Heusch, dat gáát niet”.

„Dat we vrienden zijn?”

„Natuurlijk kan dat niet”.

„En waarom niet, dacht u, ma?”

„Vergeet jij dan wie je bent?”

„Heelemaal niet”.

„Nu, en je weet toch ook, wie Hartman is”.

„Of ik dat weet, ma”.

„Nu dan. ...”

„Ma, hoor u nu eens verstandig naar mij. Weet u wel wie Hartman is?”

Foto C. Nieuwenhuis.

MENANGKABAUSCH FAMILIEHUIS MET RIJSTSCHUUR.

lof geeft, terwijl je je zelve onderschat. Niet ik, — maar de tijd heeft je aangevat met ruwen greep; doch in zijn hand heb je eerst ontdekt, wat er aan schoonheid in het kaleidoscoop van je eigen ziel te verwerkelijken was. Wat misschien mijn gedachten waren, heeft dit bloedig jaar met roode letters voor je geest uitgeschreven.

Om jaloersch te mogen wezen, zou ik zelf een groot man moeten zijn. Met de bewondering die ik voor Hartman koester en met mijn vriendschappelijke genegenheid voor je zelve, kan ik niet anders dan mij verheugen over het geluk dat voor jullie is weggelegd, — voor mijn beste Nini om de ridderlijkheid, waarmee zij zich heeft opgeworpen als de reddende Muze van een eenzaam doler, en voor onzen grooten kunstenaar om hetgeen hij reeds is en nog worden zal door haar. Jullie verdienen elkaar, de een om de ander, en verwierft je beiden te samen: „Parnass und Paradijs”.....

Nog zeer lang van jullie geluk de gelukkige getuige te mogen zijn, hoopt van harte

Je trouwe vriend
George Zwartse.

Mei 1915. EINDE. FELIX RUTTEN.

ZALT-BOMMEL.

INDIEN één plaats in ons land, bij hare nadering van de waterzijde nog herinneringen oproept aan vroeger eeuwen, alleen al door hare ligging, kontoeren en uitzicht, dan is het Bommel. Van den spoorbrug uitzien over het stedeke, dat achter den Waaldijk in hoog plantsoen verscholen ligt, met den zwaren domtoren hoog oprijzend tusschen het lagere groen, met de breede in de zon glinsterende rivier tusschen oevers met riet, wekt de eerste indruk gedachten aan 'n schilderij van een dier sappige zeventiende of achttiende eeuwers, die ons waterland zoo bij uitstek juist in zijn vage kleurloosheid of z'n rijkdom aan nuances — indien de lezer dit liever heeft, — te treffen wisten. De oude toren alleen al spreekt van het Verleden, dat er zich met dezen en anderen bouw door de eeuwen handhaafde, en de oude Waal heeft te weinig van de goede oude schilderachtigheid ingeboet, om nog niet, gezien van het zeer moderne werk af, als de spoorbrug is, desondanks zeer onderwetsche indrukken van rust en ongestoorden vrede te wekken. Het is een der mooiste gezichten van ons land, Bommel van den spoorweg gezien, en de spoorweg zelve is er ver genoeg van verwijderd gebleven, om heel die ruime en thans zoo vredige omgeving buiten de struggle der moderne samenleving te houden. Met z'n vele oude gebouwen, z'n kerk, het huis van Maarten van Rossum, (reeds vroeger *) in „Buiten” uitvoerig behandeld), eenige overblijfselen van de oude vestingmuur en wat oude gevels, met verder de ruime straten, en vele groote huizen, ligt het er nog, bij vroeger weinig veranderd, en spreekt het van vroegere belangrijkheid.

Het is dan ook een vrij oude plaats en reeds in 709 bekend.

Omtrent den naam diene, dat waar in het ambt van Maas en Waal, nog 'n Bommel gelegen was, Maas-Bommel, men pas later de noodzakelijkheid heeft ingezien, de eene van de andere te onderscheiden, en heeft men dit Bommel Saltbommel genoemd, wijl daar in den omtrek, in den tijd dat nog geen zout van buiten werd ingevoerd, van de asch van veenachtige aarde zout werd gemaakt. Dit zoutbedrijf heeft later opgehouden, echter schijnt het vroeger in die buurt om Bommel te hebben bestaan.

Pas officieel bekend werd het stadje in 999, door 'n brief van keizer Otto III en „zevende Grave van Gelderland”, waardoor „bede en ter instantie, Ansfriet des Eerwaardigen Bisschop van Utrecht, ende Franke ons eerwaardigen Bisschop der H. Kerke van Utrecht, in St. Martijns Eere gesticht, geven ende gegeven hebben, alle dat Ambagt ende Ban van Bommel met datter aanhoort, de Tollen, en dat Gruyt in het graafschap van Hunnerijs, Graaf van Teysterband metten Munte ende Tollen van de geheele Gemeente in eenen vrijen eigendom etc.

*) In nr. 46 van den jaargang 1913 (blz. 550).

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL. DE WATERPOORT, VAN DE RIVIERZIJDE GEZIEN

Gegeven op die 3 Jdus in Aprille, in 't Paleys van Romen.”

Dat was de brief, waarin de Vlekke van Bommel ges honken werd aan de Kerk van Utrecht. Bommel was toen 'n Ambagt. Het werd aan de kerk geschonken met drie voorregten, ten eerste de Tol, tweedens het Gruyt, derdens de Munt. Het eerste voorrecht, het recht om tol te heffen, ging natuurlijk over goederen of waren; het tweede „het Gruyt” was het recht, zelf bier te brouwen, het derde was dat van de Munt, het recht dus, zelf voor eigen gebruik munten te doen slaan.

Uit een en ander blijkt, dat Bommel reeds een vrij belangrijke plaats was, in ieder geval in de gelegenheid was het te worden. Tevoren had het deel uitgemaakt van 't oude graafschap Teisterband, dat een zeer groot gedeelte bevatte van de Betuwe, met de Tieler en Bommelerwaard, en verder met Arkel, Heusden, Altena, Buren, Culemburg, Leerdam en Vianen, en waarvan Tiel de hoofdplaats was, en de zetel der Graven. Doordat de laatste Graaf van Teisterband, Ansfried, geestelijke werd en in 994 tot 18e Bisschop van Utrecht werd gekozen, viel het graafschap uiteen, waarvan het grootste gedeelte aan het Bisdome van Utrecht verviel, en zoo ook geschiedde met Bommel, op verzoek van Ansfried eerst in 990, door Otto III en toen nog eens in 1013 door keizer Hendrik aan de „kerke van Utrecht” overgedragen.

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL. DE WATERPOORT, BINNENZIJDE.

„Ik heb zijn vader nog gekend, — toen die hier in de stad naar de markt kwam met de kar....”

„En bewijst dat iets tegen Max?”

„Ja maar, ik heb niets tegen hem....”

„Tegen zijn afkomst dan, en het huis waar hij geboren is”.

„Wat is er dan méér dan iemands afkomst? Dat is toch zeker al heel veel!”

„En dan hebt u dit tegen hem, dat hij pianolessen geeft?”

Mevrouw zweeg.

„Als Max een rijke vrouw heeft, kan hij het zonder dat, en kan hij voor zijn kunst leven. Want hij is een kunstenaar, ma, een groot kunstenaar....”

„Je weet wel, dat ik daar toch geen verstand van heb”.

„Juist ma, en daarom geeft u niet om Hartman. Daarom kent u hem niet. U kunt hem immers ook niet waardeeren”.

„Zeg eens, kind, als-je-blijft....”

„Dat zijn vader gestorven is met vereelde handen, dat veroordeelt hem voor u. Maar zijn levenssfeer is een andere dan die waarin wij ademen met al onze deftigheid. En hij staat bovenaan onder hen, die tot de *aristokratie des geestes* behooren”.

„Nini, je moet niet vergeten dat je tegen je moeder spreekt”.

„Ik wou, ma, dat u verstaan kon, op welke gronden Max en ik twee heel dikke vrienden zijn”.

„Welke gronden, zeg je?”

„Ja, — wij hebben elkander noodig, om ieder op onze wijze gelukkig te zijn”.

Mevrouw Brenekamp's ooren suisdien. Dpgewonden riep zij Nini tegen, veinzende niet gehoord te hebben, — misschien had zij ook wel niet verstaan —:

„Zwartse had je kunnen krijgen, Mendels was een aardige vent, en van zoo'n deftige familie. Maar je had er geen oogen voor. Ik begrijp niet wat je bezielt. En dien vreemden Duitscher heb je meer hartelijkheid bewezen, dan je je vader ooit betoond heb”.

„U is opgewonden”, antwoordde ze kalm.

Mevrouw Lemmen tastte naar haar zakdoek, alsof zij zou gaan snikken.

„De Duitscher gaat nu spoedig weg van hier, dus dat zal al heel gauw afgelopen zijn; hij heeft trouwens wel verdiend wat ik hem bewezen heb. — Zwartse heeft mij nooit gevraagd en zou mij ook niet gewild hebben. Hij verdiende een vrouw met evenveel hart als verstand, en hij heeft mij gekend toen ik nog zoo niets wist van het leed dat er kan geleden worden, noch van de vreugden die er verborgen liggen in *de diepsie lagen des levens*. Over Mendels kan ik verder zwijgen”

„Mendels was een knappe man en van welk een aanzien in de wereld?”

„Wat niet wegneemt dat hij mijn geld wel had kunnen gebruiken, en als ik het hem had willen overdoen, zou hij mijn hand genomen hebben op den koop toe, hè? Maar ik kan dat beter besteden, en mijn liefde ook. Daar zijn er die het waardiger zijn, die het eerste niet begeeren en het tweede niet durven verlangen. Max verlangt niets van mijn vriendschap dan verstaan worden, deelname aan zijn leed en geluk, en van de maatschappij vraagt hij niet méér dan een recht op zijn, een plaats om vrij te ademen en te scheppen”.

„Wat beteekent dat allemaal”, vroeg mama wanhopig.

„Kom, ma”, zei Nini innig, „als wij weer eens rustiger dagen beleven, en u is weer heelemaal mijn lieve moedertje, zooals vroeger altijd, dan praten we er nog weer eens over samen....”

„O, kind”, zei ze verwijtend, „je hebt me zooveel onaangenaams gezegd, dat je verder niets meer voor later hoeft te sparen. Maak het dan maar liever in een keer af. Doch laat pa niets merken van dit alles”.

„Pa weet alles”, antwoordde Nini doodbedwaard,

„Alles, wat alles?” schrok ze, „wat weet pa?”

„Wel, hoe ik over die dingen denk”.

„Over welke dingen, Nini, wat bedoel je”.

„Net wat u bedoelt, ma, en waarover we nu al een half uur bezig zijn”.

„Dat er gepraat wordt onder de menschen?”

„Daar weet ik niets van, en dat doet er ook niet toe. De zaak blijft toch dezelfde”.

„Welke zaak? O kind, je martelt mij. Je moest je schamen. Waarover spreek je?”

„Nu ja,.... enfin, over.... de zaak. Ik kan toch niets anders zeggen, daar het nog zooveel te vroeg is voor een eigenlijke verlovings”.

„Verloving?” mevrouw zette een paar groote oogen op, wijd van verbazing. „Wie?” vroeg ze, en haar stem begaf haar haast.

„Het gekste is”, lachte Nini, „dat hij me nog niet eens gevraagd heeft. Maar het zal wel komen, en wat hoeft dat ook eigenlijk? Wij weten toch wat we weten”.

„Wat moet dat heeten? Nini”, gebood ze met trillende stem, „antwoord me”.

„Hij”, antwoordde ze kalm doch met nadruk, — „en geen ander”.

En toen hare moeder zweeg, bleek haar aanstarend, het is ernst. U vraagt me immers, met wie? Wel ik heb de volle waarheid gezegd. Geen ander”.

Toen stooft mevrouw Lemmen Brenekamp ontzet de kamer uit.

„Max.... Hartman”.

„Nini”, gilte mevrouw, „wil je zwijgen. Ik verdraag geen spot van jou”.

„Nee, ma”, zei ze, „het is geen spotternij hoor, het is ernst. U vraagt me immers, met wie? Wel ik heb de volle waarheid gezegd. Geen ander”.

Toen stooft mevrouw Lemmen Brenekamp ontzet de kamer uit.

Lang voordat* de* vrede in Europa weergekeerd was, had het voornamelijk bankiershuis in de Breestraat ook zijn oude, deftige rust van vroeger herkegen. Hoewel de loop van den oorlog de gemoederen haast uitsluitend bezig bleef houden, van den kleinsten arbeider tot den grootsten financier, zoo werd er toch een paar dagen in M. aan niets anders zooveel aandacht geschonken, als aan de gebeurtenis, die met een enkel woord werd openbaar gemaakt in het stadsorgaan, onder de rubriek advertenties, toen daarin op zekeren Zaterdagnamiddag te lezen stond:

Verloofd, Virginie Lemmen Brenekamp en Max Hartman.

Papa was er vooral niet vóór geweest, omdat mama er zoo op tegen had. Doch de schitterende triomfen die Hartman in den loop van den winter behaalde in het muziekleven der stad, die een zeer bloeiend seizoen kende door de aanwezigheid van óók veel gegoede vluchtelingen uit het Luikerland, verguldden de bittere pil voor mevrouw Lemmen. Toen Hartman's groote symphonie echter met geestdrift in het Amsterdamsche Concertgebouw was toegejuicht, bouwde zijn stijgende roem hem een gouden brug tot het hoogste aanzien, zelfs onder de „hoogste standen”, en eleganties als Nini's kennisjes Louise en Celine, bogen voor zijn opgaande zon; zij zouden het nu zelf niet gewraakt hebben, als Max zijn haren tot lange lokken had laten aangroeien. Niemand stond er wellicht meer verbluft over te kijken, dan Mendels.

Als ook mevrouw Lemmen Brenekamp zwichtte, dan was het minder, of volstrekt niet, voor Nini's redeneeringen: haar hart echter had toegegeven. Zij kon haar eenig kind niets weigeren. Doch toen Nini haar hand voor het leven in de zijne legde, behaalde Max zijn hoogste victorie, ook voor zijn omgeving, — maar niet minder voor zijn eigen gevoel.

Toen schreef Zwartse aan haar:

Beste Nini,

Het heeft me oneindig veel genoegen gedaan de bevestiging te verhooren van wat ik reeds lang had vermoed. Ik wensch je dan ook van harte geluk, en je bruidegom niet minder. Wanneer je het mijn persoon echter voor een groot gedeelte toeschrijft, je ziende gemaakt te hebben voor het licht dat je nu omstraalt, zooals je je uitdrukt, moet ik er je om wille der eerlijkheid op wijzen, dat je tweevoudig overdrijft, in zooverre je mij te veel

Foto C. Steenberghe.

ZALT-BOMMEL. DE ST. MAARTENSTOREN.

Of Ansfried, die gehuwd was met Hilsundis, gravin van Strijen en 'n dochter, genaamd Benedicta, had, genoeg had van z'n graafschap of wel dat hij in de toekomst, als Bisschop van Utrecht méér geloofde te kunnen bereiken, wie zal 't zeggen. Zooveel is zeker dat zoowel z'n vrouw als hij, het wereldsch leven vaarwel zeiden, dat hij later blind werd en, in 1006 buiten Amersfoort 'n klooster stichtte, terwijl z'n vrouw te Maaseyck de Abdij van Thoor reeds in 992 had opgericht, alwaar haar dochter Benedicta nog vóór dat het klooster in Amersfoort bestond in het jaar 1000 als eerste abdisse overleed, in 996 gevolgd door haar moeder en in 1008 door haar vader.

Hiermede hield het graafschap Teisterband en alles wat er verband mee had gehouden op, en Bommel werd ter leen gegeven aan den hertog van Lotharingen en Brabant, die het aan Gelderland weer in achterleen gaf. Zoo werd omstreeks 1021 de vorst van Gelder, als leenman van Bisschop Adelbold en in 1287, Graaf Reinoud als leenman van den Hertog van Brabant bezitter van de plaats.

Naderhand zijn van al de stukken waarin het Graafschap Teisterband bestond, Heusden, Vianen en Altena aan Holland gekomen, Culemborg aan de graven van Waldeck. Buren aan den Prins van Oranje, en Tiel en Bommel voorgoed aan Gelderland.

In 1231 werd Bommel tot stad verheven en met 'n steenen muur omtrokken. Het werd daardoor weerbaarder, wat in de latere jaren gebleken is géén overdaad te zijn geweest. De twisten van de Heeckerens en de Bronckhorsten, in de 14e eeuw, evenals vele andere twisten tusschen Heeren onderling, brachten zoowel vroeger als later Bommel in de noodzakelijkheid zich te verdedigen, mee te vechten, ja zelfs aan te vallen.

Reeds vroeger in 1319 werd het, in den strijd tusschen den jongen en den ouden Reinoud van Gelder, door de Heeren van Buren en van Arkel, geplunderd en verwoest, teneinde den jongen Reinoud, den toenmaligen Heer van Bommel zijn gedrag jegens z'n vader te doen boeten. Men ziet, een pretje was het niet, toen poorter te zijn, als twee heeren kibbelden. Volgde daarop de prettigen tijd van de strijd tusschen Heeckerens en Bronckhorsten, tijd, waarin, zooals het verhaal zegt „in geheele zestien jaren de Boeren nauwelijks ploegen dorsten”. Daarbij kwam de strijd tusschen Eduard en Reinoud van Gelder. De laatste werd gevangen genomen door den eerste en diens vrouw ging zich over Eduard's handelingen beklagen bij haar zuster Johanna, Hertogin van Brabant, wiens man Wanislas van Bohemen daarna de stad Bommel belegert en inneemt, waarna Eduard van Gelder, hiervan verwittigd, onmiddellijk de Brabanders weer komt weggagen en Bommel herneemt. Hetzelfde spelletje had in 1366 plaats. In 1372 nam de graaf van Blois, Hertog van Gelder en Grave van Zutphen haar opnieuw in en liet de burgerij een som van duizend gulden opbrengen. In 1472 verpandde 'n andere pretendent het Vorstendom van Gelder aan Carel van Bourgondië. Het gevolg van deze geldkwestie was, dat Maximiliaan van Oostenrijk, die Maria van Bourgondië gehuwd had, tien jaar later daarin 'n reden vond, om in de Bommelerwaard te vallen, en 'n aanval op Bommel te doen, die echter misliep. Daarmede niet tevreden, sloot hij de rivier af en verhinderde den landbouw in de Bommelerwaard, waardoor de magistraat van Bommel, in bondgenootschap met nog eenige bedreigde steden, waaronder Tiel, genoodzaakt werd over den vrede te gaan praten.

Lang hield de vrede geen stand. In 1497 werd Bommel, te vergeefs, door den Hertog Albert van Saxon belegerd en in 1504 probeert een door den intusschen Keizer geworden Maximiliaan, gezonden Duitsch vorst, Rudolf van Anholt, het ook nog eens, zonder succes.

Het schijnt dus, dat Bommel vrij sterk was, ten minste in 1505 stootte koning Philips van Castiliën er nog eens den neus. Slechts op verzoek van hun eigen hertog Karel, die zich schijnbaar met koning Philips verzoend had, gaven zij toe. Nadat echter genoemde hertog door list weer in Gelre terug was gekeerd, begon de strijd opnieuw, thans tegen Karel V. Zoo werd in 1512 Bommel nog eens door de Brabanders te vergeefs aangevallen, en werd in 1572 een inname bij verrassing nog juist belet.

Het was in datzelfde jaar, dat Bommel, het eerst aan de zijde van den Prins van Oranje geschaard, zich in verbinding stelde met Holland en Zeeland om „gelijkerhand de goede zake van de Religie, en van de oude vrijheid te bejiveren ende voor te staan.” Met haar was Buren in de associatie begrepen.

(Slot volgt).

TOM SCHILPEROORT.

SEPTEMBER.

Ik houd van September; ik houd van zijn ochtenden, als herfstdraden zilver spannen van boom tot boom, van heester tot heester; van zijn frissche, koele morgens, als dauw op gras en bloemen ligt en zijn rozen paarlen dragen. Ja, zijn rozen, want ook September heeft ze, en zij staan weer in vollen bloei, prijkend in koningstool.

O, zijn ochtenden, als de lucht wazig-wit is, en hij ons nog raden laat of een schoone dag zal komen... en dan, langzaam, stil, komt de schoone dag, de dag van blauwe lucht en zomerzon. Ja, hij komt in vollen glans, als een vorst in stille majesteit. En als de witte sluier gansch is weggenomen, wanneer de zon alles verlicht en stralen en schitteren doet, dan, ja dan is 't September. Alles buiten viert weer hoogtij, prijkend in 't vroolijk feestgewaad en weet niet van komenden winter, van strenge, toekomstige koude. Neen, alles juicht en tooit zich.

September, ik houd van je asters, die doen denken aan festijn en dans, aan jeugd en liefde; van hun wondere kleurenharmonie, van hun deinen op wieglenden stengel. Hoe teer is hun rose bij 't sterke rood van geraniums, hoe worden ze een jolijt van kleuren, een blijde triomf van bloemenmooi.

En ook je chrysanten heb ik lief, je chrysanten, zijg-wit of paars, groot-volbloed soms, als zouden ze altijd duren.

September, ik heb je lief met je middagen vol schitterwarmte, die zijn als zomer, gansch als zomer. Want de zon straalt, de aarde juicht, alles, alles geniet en leeft. Wie denkt al aan winter en stormvlagen, wie denkt, dat ooit September sterven zal?

En toch zegt hij 't ons soms, fluistert 't ons zachtjes in, dat dit alles voorbij gaat, het nog slechts even, even duren blijft. Op zulke oogenblikken wordt 't ons plotseling duidelijk, 't vergankelijke van heel die laatste zomerweelde... Maar een volgend moment ontgeven wij het ons weer, willen we er niet aan denken en zoeken we de zon weer op, de warm-stralende, blijlichtende zon. Doch telkens toch komt ze in ons op, die gedachte van scheiden, van heengaan. Ja, September spreekt er ons van, want nog eenmaal toont hij ons al het mooie van zomerpracht, geeft hij ons heel de volheid van zonnewarmte, en dan, temidden

van al deze laatste weelde, leert hij ons 't eeuwige lied van scheiden. Maar niet wreed, ruw, komt hij ons plotseling alles ontrukken, hij doet ons geen felle pijn, neen, een schat van balsem brengt hij met zich en al spelend leert hij ons 't eeuwige bevel.

Hij leert 't ons door zijn eigen leven van korte dagen, van vroeg-stervende zon en herfstige nevelsluiers. Want ondanks dit alles juicht lachend September, gelukkig en stil, berustend in de kortstondige weelde van eigen blij leven, van laatste schoonheid.

Maar soms is September als een ondeugend kind, als een verweerde lieveling. Dan schuift hij den sluier niet terug, maar verbergt zijn pracht, dan gelijkt hij een pruilend kind. En ook boos en koppig kan hij zijn, is dan heftig en zwiept de boomentakken en jaagt de bladeren voort in wilde vaart, en weigert te laten zien zijn glorievolle heerlijkheid. Wil hij ons op zulke dagen reeds Winter doen kennen? Geen zon, geen warmte in die oogenblikken, geen licht en geen zomer en we klagen over Septembers grillen. Doch hij gaat voort met storm en regen, als toonde hij tegen den komst van Winter.

En toch, ik houd van September, ik houd van zijn korte, stille schemeravonden met hun egale wit-grijze luchten, hun stil beweegloos mijmeren, hun vroeg-vallenden dauw, wanneer het wingerdruod nog even nagloeit... maar ook houd ik van hem, als hij pruilt, want blijft hij niet altijd September, de lieflijke, vluchtige zomermaand, de laatste, lachende groet van bloemenweelde?

JO M. SERNÉE.

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL. OUDE GEVELS.

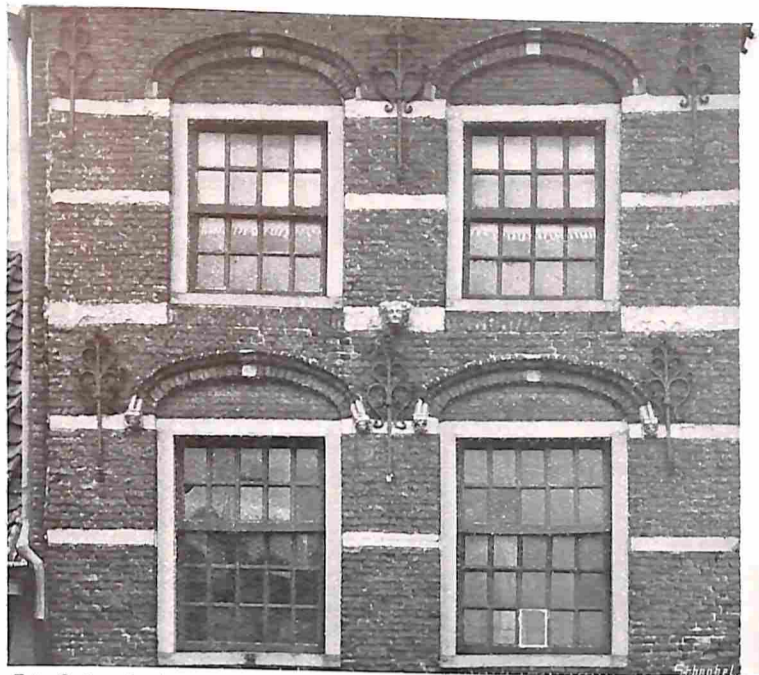

Foto C. Steenberg.

ZALT-BOMMEL. GEVEL-FRAGMENT.

VAN HET VOLK DER SPREEUWEN.

EEN kwartiertje buiten Woudrichem, het typische oude stadje tegenover het slot Loevestein, ligt terzijde van den hoogen rivierdijk in de Maas een rietveld van misschien een paar honderd meter lengte en enkele tientallen meters breedte. In niets onderscheidt dit veld zich van de talrijke andere rietvelden in de onmiddellijke nabijheid en toch moet het wel iets bijzonders hebben, want waarom zou anders juist dit veld de eer te beurt gevallen zijn om uitgekozen te worden tot slaappleats door het machtige volk der spreeuwen?

Iedereen kent ze, dat spreeuwendolk. Altijd bedrijvig, hetzij ze de kersen van den boer stelen, hetzij ze hem onschatbare diensten bewijzen door in zijn weiden duizenden schadelijke larven weg te vangen, altijd vrolijk en opgewekt, hetzij ze om de koeien trippelen, azend op wormen of van de goedge herkauwers brutaalweg de vliegen wegsnappen, hetzij ze in de kruin van een hoogen boom met den kop in den wind zitten te kwetteren en snateren en met virtuositeit alle mogelijke geluiden nabootsen. Brutaal zijn ze tot in het ongelooflijke. De boer mag hen al verdrijven en verjagen met ketelmuziek en schietgeweer, toch zijn de mooiste kersen, de grootste moerbeziën voor hen. Om vogelverschrikkers lachen zij, bellen en kleppers in de boomen negeeren zij en daar zij steeds in troepen op buit uitgaan, kunnen zij soms in korten tijd aanmerkelijke schade aanrichten.

De zin voor het sociale leven is bij het spreeuwendolk sterk ontwikkeld. In troepen stroopen zij het land af, in troepen, nauw aaneengesloten, weten zij door handig manoeuvreeren in de lucht vaak sperwer en torenvalk te verschalken, in troepen ten slotte zoeken zij rust voor den nacht na een welbesteeden dag.

Staan we 's avonds op den dijk bij bovenbedoeld rietveld, dan zien we ze komen, eerst de troep van Woudrichem, dan die van Rijswijk en vervolgens met korte tusschenpoozen die van de andere dorpen en polders uit de omgeving, van Andel, Giesen, Uitwijk, ja wie weet van waar. Als een donkere wolk komen zij aansuizen, tot bijna boven het veld, dan worden de vleugeltjes uitgespreid en in duizelingwekkende vaart schieten honderden, ja duizenden spreeuwenlichamen naar beneden, zoodat het letterlijk spreeuwen sneeuwt. Even scheren zij laag over het riet, om dan tusschen de halmen te verdwijnen. Maar alweer zijn nieuwe troepen zichtbaar, uit alle richtingen komen zij nader, twee, drie, vier afdeelingen te gelijk, duizenden wijkjes klappen door de lucht, uit het riet klinkt één onafgebroken gekwetter en gesnater, wel zacht en onderdrukt, maar door de tienduizenden stemmetjes die er aan meedoen toch tot verre hoorbaar. En maar altijd door komen er meer spreeuwen, nu eens tien, twintig, dan weer honderden of duizenden tegelijk, zij komen aanvliegen laag over de boomen of suizen neer, hoog uit de lucht en ten slotte vraagt men zich af of er wel rietstengels genoeg in het veld zijn om alleneen plaatsje

te geven. Doch hoevelen er in werkelijkheid tusschen de halmen verborgen zijn, daarvan krijgt men eerst eenigszins een denkbeeld als er een paniekje door de rijen van het onrustige volkje gaat en allen door een soort panische schrik bevangen zich plotseling verheffen. Dan is het alsof er een stormwind over de riethalmen gaat, dan maakt er zich een donkere zwarte massa los van het plantebosch en wordt de lucht verduisterd door de tienduizenden vogels, die met snel wiekgeklap omhoog stijgen. Even cirkelt de troep rond boven de rivier en boven den polder, dan valt hij weer neer en begint het geschetter opnieuw, tot eindelijk ieder zijn plaatsje gevonden heeft en er rust komt in de gelederen van het spreeuwendolk.

Dergelijke slaappleatsen vindt men op verscheidene plaatsen over het land verspreid. Doch daarmee is nog geen antwoord gegeven op de vraag waarom juist die plaatsen uitgekozen worden. Immers, wij wezen er reeds op, dat vlak naast het spreeuwendolk andere rietvelden staan, die er precies eender uitzien en toch zal nimmer één spreeuw daarin een slaappleats zoeken. Van heinde en ver komen zij aangevlogen en lijnrecht gaat het af op het rietbosch, dat nu eenmaal officieel in de spreeuwenwereld voor nachtverblijf schijnt aangewezen.

M.

Zeer korte Oorlogsverhalen.

EEN stukrijder van „The Royal Field Artillery” vertelde van zijn paarden: — Drie jaren lang had ik ze gereden, en ik kan verzekeren, dat ik met hun praten kon, net als met u. Ik zei geen woord of ze verstonden het, en ze konden me antwoorden ook, waarachtig!

Als ik op een van het span zat, hoefde ik soms maar te denken wat ik van hem wilde en hij deed het al, zonder dat ik 't zei.

Toen we van Mons terug moesten trekken, viel er een granaat midden in onze sectie. Een stukrijder vlak voor me werd uit elkaar geslagen. Mijn stuk was onklaar geraakt en ik kreeg bevel bij een ander kanon te helpen. Toen ik op een ander paard zat, — 't gebeurde alles in een ommezien — zag ik mijn twee paarden op den grond liggen trappelen en schoppen om los te raken uit het tuig. Ik kon niet afstijgen om ze te helpen en dat speet me geweldig.

Opeens zie ik een Fransche jager op hen afsnellen, die de strengen doorsneed en de paarden overeind hielp. Ik was al een eind verder, doch keek steeds om naar mijn beesten en ze zagen me, zoodra ze op de been waren.

Vier dagen lang hebben ze me gevolgd. We kregen nauwelijks vijf minuten rust in dien overhaasten marsch en ik kon ze niet bereiken. Ze hadden niets te trekken, maar bleven naast elkaar in de file, als geoefende soldaten. Ze zagen me steeds en meermalen vroeg ik me vol zelfverwijf af: — wat moeten de jongens wel denken van mij op een ander paard? Werd er „halt!” gecommandeerd, dan zwaaide ik mijn hand omhoog voor de verre vrienden en ze stonden, mijn wenken beantwoordden ze met hun trouwe koppen. Of ze te eten kregen? — ik weet het niet; God geve, dat ze niet van uitputting neergevallen zijn, — doch op een morgen miste ik mijn paarden in den troep. Wellicht zie ik ze nimmer terug! . . .

Zie je, zulke dingen doen een soldaat zeer in oorlogstijd.

Schnabel sc.

Foto C. Steenberg.

ZALT-BOMMEL. BIJ DE WALLEN.

Foto C. Steenbergh.

HET MENANGKABAUWSCHE HUIS IN „ARTIS”.

De Nora, in de „Illustrierte Zeitung”, meende dat het oude versje van Stieler over den Beier, wien het rechterbeen in den oorlog was afgeschoten, nimmer historisch kon zijn. Van zoo iemand toch geloof men den humor maar half, als hij beweert:

— dös macht nix'n!

Da hab i halt in' Zukunft grad

'N oanzig'n Stiefel z'wichsn....

Thans is hij bekeerd. Hij ontmoette in 't veldhospitaal een prachtige tramconductor in burger, zes voet hoog, lachende korenbloemblauwe oogen, een baard zoo rood als papaver, — een vent als een echt blond haverveld, — maar hij had slechts één been meer!

— Als ik mijn kunstbeen heb, beweerde hij, — meld ik me bij de tramdirectie en word ik vast wagenbestuurder.

— 't Zal je niet meevallen, meende ik, — dat eeuwige staan en 's winters 't koulijden op de tram.

— Wat? antwoordde hij, — dös macht nix'n! Zooveel te beter juist, — ik zal maar aan één poot kou te lijden hebben!

Niet algemeen bekend is het, dat er in Europa legermachten op de been worden gehouden, zóó klein, dat men ze dan ook werkelijk in de miniaturstaten zoeken moet. Zoo komt de legermacht van San Marino niet eens slecht uit met 9 compagnieën, in totaal bestaande uit 38 officieren en 950 manschappen. Luxemburg houdt een enkele compagnie gendarmerie staande, welke in vredetijd 2 officieren en 145 man telt. Bovendien is er een vrijwilligerskorps van 6 officieren en 170 minderen, dat in mobilisatietijd tot 250 man kan worden opgevoerd, om het groot-hertogdom te beschermen. Het vorstendom Monaco beschikt over een leger van 4 officieren en 82 manschappen, het vorstendom Liechtenstein heeft sedert 1868 er van afgezien om een legerstaat te voeren.

Een genoegen is het, om de brieven te lezen, welke de Inspecteurs der Engelsche dierenbeschermingsvereniging, die zich aan het oorlogsfront bevinden, aan hun hoofdorgaan schrijven. Niet enkel zijn het mededeelingen omtrent hun ginds voortgezette beroepsbezigheden, velen toch werken als veeartsen bij de verzorging van gewonde oorlogspaarden, — alle dieren, die zij op boerderijen of dorpen in het geteisterde gebied aan voedsel of vrijheid en verpleging helpen kunnen, vinden in hen vriendelijke verzorgers. En dat er werk is in de paardenhospitaal, waar in enkele soms een paar duizend stuks tegelijk in verpleging zijn, behoeft geen betoog.

Sterk zijn ook de staaltjes van aanhankelijke trouw uit de dierenwereld, welke zij soms over te brieven hebben en van deze onverdachte zijde verdienen die alle vrouwen, — iets wat van de „extra-special” verslaggeversverhalen in de avondbladen niet altoos kan worden getuigd.

Zoo schreef Inspecteur Hall onlangs: — We waren in hevig gevecht gewikkeld geweest bij West-Rozebeke. Onze paarden hadden we een halven mijl achter ons gelaten en braaf hadden we ons gewerd met maxims en geweren, toen de vijandelijke

kanonnen zich op onze plek hadden ingeschoten en we voor de vallende granaten de wijk moesten nemen. Een van mijn makkers was zijn paard kwijt geraakt en sprong in het zadel van een gevallen kameraad.

Erie dagen later, we waren acht mijlen daar vandaan te Zonnebeke, rustten we een poos in een bosch. Ik zat naast mijn maat, toen zijn oude paard plots recht op ons kwam aangelopen en zijn ouden meester met zijn kop in de rug duwde, alsof het beest zeggen wilde: — Is dat een zoeken naar jou! Het paard zag er best uit, trots zijn drie-daagsche snoepreisje, en werd natuurlijk weer verwisseld voor zijn tijdelijken vervanger.

G.

Het Menangkabauwsche huis in „Artis”.

In hetzelfde nummer, waarin mevrouw Kooy—van Zeggelen van de Padangsche hovenlanden vertelt, van hunne bewoners en van de typische Menangkabauwsche huizen met hunne merkwaardige daken, huizen waarvan tusschen den tekst ook eenige afbeeldingen zijn genomen, meenden wij een afbeelding te moeten plaatsen van het Menangkabauwsche huisje, dat onlangs in den Amsterdamschen dierentuin is verzezen, dat reeds op zich zelve als een aanwinst van „Artis” is te beschouwen en bovendien aan Indische herten en antilopen een geriefelijk verblijf biedt.

Aan onze lezers het oordeel, of zij de nabootsing goed geslaagd achten.

Vreemdelingenverkeer te Enkhuizen.

Aan het slot van ons artikel over den gerestaureerden Dromedaris te Enkhuizen wezen wij er op, dat aldaar nooit eenige moeite is aangewend, om landgenoot en vreemdeling tot een bezoek aan deze zoo bezienswaardige Zuiderzee-stad uit te noodigen, dat er te Enkhuizen zelfs geen Vreemdelingenverkeer-vereeniging bestaat. Dezer dagen nu ontvingen wij het verblijdende bericht, dat den 2^{en} Sept. in een flink bezochte vergadering te Enkhuizen besloten is, tot het oprichten van een dergelijke vereeniging over te gaan. Uit dezen datum blijkt, dat onze opmerking, die een dag later het licht zag, hiertoe niet den stoot gaf; natuurlijk stemt de tijding ons daarom geenszins minder tot vreugde. Want geen beter middel om Enkhuizen's mooi te bewaren, dan het inzicht van zijn burgerij, dat zij zodoende eigen stoffelijk voordeel behartigt. Mits zij onder vreemdelingen niet alleen bewoners van Grootebroek, Bovenkarspel e. o. verstaat, die ongetwijfeld b.v. het grafmonument, ter eere van het terugwinnen onzer onafhankelijkheid in 1813, bij den Sybrandsdijk opgericht — is het van blik, of vergissen wij ons hierin? — een verfraaiing der stad zullen vinden en het plaatsen van urinoirs — denkbeeld van een der aanwezigen ter oprichtingsvergadering — zullen toejuichen.

Moge de jonge vereeniging er toe meewerken, dat nu niets meer van wat de stad is overgebleven uit tijden van grootheid, zonder dringende noodzakelijkheid wordt verwijderd en ont-sieringen van stedschoon zooveel mogelijk worden tegengegaan!